

Василь Калита

ГЕРОЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО РОМАНУ: РУХ ВІД УСПІХУ ДО ЩАСТЯ

Сучасний світ змушує нас жити в шаленому темні. Ми ставимо перед собою різноманітні цілі, будь-якою ціною намагаємося їх досягнути. Навіть якщо згодом виявиться, що вони непотрібні чи й некорисні. Сьогодні склався взірць, на який багато хто прагне рівнятися, – образ успішної людини, тобто такої, що володіє статками, користується впливовими зв'язками, має стабільну свою справу і може впевнено дивитися в завтрашній день. Люди сліпо йдуть за таким орієнтиром, часто не задумуючись, для чого їм це потрібно, чи завжди правильні та гідні методи використовують, аби досягнути свого. Та й чи підтверджується зрештою мета омріяною винагородою щастя?

Як заглянути в душу успішної людини? Збагнути, що насправді потрібно, коли маєш усе? Розкрити зворотний бік безтурботного життя в мегаполісі? Відповісти на ці питання нам допомагає сучасна українська проза.

Гортаючи сторінки популярних романів, можемо в багатьох із них помітити один і той самий по своїй суті образ людини, жителя сучасного українського міста. Звісно, в психологічних нюансах ці персонажі в кожного автора особливі, проте їх об'єднує стабільність і достаток, часом навіть надлишок матеріальних благ, яких вони кожен у свій спосіб досягли, а разом із тим – безмір прихованих для стороннього ока проблем, внутрішніх конфліктів.

Максим Сердюк, герой трилогії «Биті є» Люко Дашвар, усмоктав багатство й успіх з молоком матері. Він народився в сім'ї доньки колишнього партійного боса та впливового депутата. З дитинства звик не тільки до розкішного життя, але й до думки про власну обраність та бездоганність. «Макс Сердюк завжди знав: він – прекрасна людина» [3, с. 13]. Будь-які проблеми, що виникали в юного «мажора», вмить вирішувалися за допомогою люблячої всюдисущої матусі чи батькових зв'язків. Усі, крім однієї...

Так, Макс, за власним переконанням, – добрий, правдивий, шляхетний, поблажливий до інших Дюк, Герцог у золотій короні, із жахом констатує свою слабохарактерність, коли йому не вистачає духу кинути на порятунок коханої дівчині, яка тоне. Герой не бачить справжньої причини такої безпорадності, адже коли

б він глянув на себе пильніше, то зрозумів би, що це тільки ззовні його оточує улюблений білий колір. «До біса нестримно хотілося вимити руки. До білого. Його колір... Білий стіл... Біла тачка. Чисті наміри й нищі люди, що їм одне в голові – мазати і мазати Дюка багном» [3, с. 255].

Насправді Макс – добряк, переповнений ненависті до всіх: до своїх жінок, партнерів, простих людей і навіть власних батьків, які подарували йому право бути «золотим хлопчиком». Він досконало вивчив економіку в спеціалізованій лондонській школі, європейські мови, навчився керувати різними справами – від благодійного фонду до нафтових родовищ Сибіру, проте по-справжньому полюбити людей так і не зміг. Через брак любові в серці Макс не може врятувати кохану Любу, залишає напризволяще двох людей у палаючій хатині під час екстрем-туру в Карпатах і взагалі розпоряджається долями оточуючих, як йому заманеться. Навіть віщі слова «Тебе бачить Бог!», уважає, адресуються не йому, а іншим. Через такий світогляд і мучать його постійні сумніви, докори, жахи. Максим Сердюк успішно, спритно та оригінально може провести благодійний бал, але впоратися з душевними муками не в силах. Йому легше у своїх бідах звинуватити інших – «злих», на відміну від нього, – людей, аніж самому покаятися. Навіть мати, яка звикла у всьому потакати своєму розбещеному сину, вкінці заявляє: «Людя не брешеш? Ото диво! Ти сам собі не брехати навчився!» [3, с. 281].

Успішним, але також глибоко нещасним, є й інший герой трилогії: візаві Макса Олександр Макаров. Він колись спробував, що означає бути щасливим, мати друзів, кохати і просто жити, не думаючи про завтрашній день. Проте в одну мить жадоба успіху та багатства поманили його у свої сіті, і Макар в аморальний спосіб за невеликий проміжок часу з простого студента-механіка перетворюється в помічника депутата, а згодом і у власника швейної фабрики. Разом із карколомною кар'єрою до хлопця приходять неспокій. Він розуміє, хоч і має перспективи, розкішне життя за кошт багатої коханки, що в нього нема «місць сили, де би серце добром наливалося, думки яснішали, дихалося на повні груди» [2, с. 105]. Обман і пристосувацький

хист приносять гроші, проте забирають внутрішню гармонію. Свій розчакнутий психологічний стан герой характеризує словом «нічір»: це щось сіре, похмуре, обтяжуюче – ні вечір, ні ніч.

Промінчик щастя з'являється в серці Макара і розвіює нічір, коли він знову закохується. Хлопець усвідомлює: *«Як же легко жити, коли брехати не треба. Проблеми стають справами, їхня кількість не лякає – надихає»* [2, с. 152]. Для закоханої пари Макара й Нані *«не існувало людей, близьких і дальніх родичів, минулого, багатослівних роздумів про життя й амбітних планів підкорити чи принаймні врятувати Всесвіт»* [2, с. 156].

Але колишні гріхи все одно залишаються неспокутуваними. Коли в одну мить Макар утрачає все – підтримку впливових друзів, бізнес, кохання, він із запізненням усвідомлює: за все в житті треба платити. Герой змушений тепер змивати свої провини кров'ю в прямому розумінні цього слова. У відчаї він наймає кількох дивакуватих людей із вулиці, щоб захопити й повернути назад утрачену фабрику. І тільки тут, у компанії «лузерів», яких він завжди зневажав, під прицілом зброї спецпідрозділів до Макара приходять прозоріння й розставляє цінності в правильному порядку. В очах зовсім незнайомих людей герой бачить підтримку і готовність пожертвувати собою заради порятунку ближнього. На межі між життям і смертю він роздумує про них: *«Може, їхня шляхетність у тому, що не здатні підлістю та обманом відзиднів відкараскатися?»* [2, с. 271]. Саме в таких безкорисливих друзях щастя, нарешті встановлює він для себе.

У пошуках щастя на тлі власного успіху перебувають не тільки представники великого бізнесу чи політики, а й звичайні люди – ціла каста офісних працівників сучасного мегаполісу. Ну, отримали вони добре оплачувану роботу, загрили тепле місце, і що далі? *«Когось остаточно задирає офісна шизофренія, депресивні корпоративні вечірки й технології роботи з персоналом... Хтось просто хоче вирватись із цього кола – прокидатись раніше, ніж це може винести твій організм, їхати на нецікаву роботу, яка висотує з тебе всі соки, а увечері напиватися до безтями»* [4, с. 185], – описує будні «офісного планктону» Антон Кушнір у своєму романі «Urban Strike». Його герой журналіст інформантства Майк усе це відчуває на собі й гостро прагне свободи. Ні, він, на відміну від названих вище героїв, не вдавався до обману, щоб отримати перспективну, добре оплачувану роботу, просто в один момент зрозумів: це – не його, його душа покликана до чогось іншого. Майк із болем визнає: *«Картка фіксує*

не лише час, коли я приходжу на роботу і коли йду додому, ні, вона веде мою персональну історію переміщень по плазі... За мною весь час стежать, хоча я навіть не параноїк. Редактор може будь-якої миті натиснути клавішу, відкрити вікно спеціальної програмки й побачити те саме, що я бачу на робочому столі свого комп'ютера» [4, с. 57].

І Майк кидає виклик офісній субкультурі, яка щодня переслідує його. Постійне обмеження особистої свободи в робочий час він компенсує участю в доволі радикально настроєній проти звичного порядку речей у сучасному місті молодіжній мережі «Urban Strike». Учасників цієї організації об'єднує протест проти буденності, й вони спеціально вигадують собі різноманітні, часом шалені та безглузді завдання і з надзвичайно серйозним підходом виконують їх.

Псуючи білборди й афіші в метро, підкидаючи димову суміш у «МакДональдс», граючи футбол у колекторі, влаштовуючи пікнік на лінії електропередач, приймаючи під своїм дахом дивну незнайому дівчину з книжкою про німецьких терористів і врешті-решт проводячи вночі однодумців із «Urban Strike» на територію свого інформантства, Майк по-справжньому почувується вільним та щасливим.

Не відчуває повноти щастя й герой «Щоденника моєї секретарки» братів Капранових Сергій Миколайович. Бізнесмен хоч і не зазнає матеріальних труднощів і повністю задоволений справою, якою займається, проте його переслідують інші проблеми. Він постійно перебуває під гнітом майбутнього переділу сфер впливу внаслідок виборів і непорозуміння з рідними. Син Богдан тільки те й робить, що зависає за комп'ютером із навушниками у вухах, і йому ніколи вділити кількох хвилин для розмови з батьком. А дружина-телеведуча викликає в Сергія тільки скрушні роздуми: *«Мені часто заздять – жити з телезіркою! Це ж просто казка! Але я знаю, що телезірки залишають свої посмішки на майданчику, природну жвавість – у сценарії, а блискучі очі – у гримерці»* [1, с. 24].

Як бачимо, сучасний літературний герой не такий уже й герой. Так, кожен із них по-своєму розумний та обдарований, освічений, завдяки чому досягає успіху в матеріальній сфері, проте в погоні за другорядним усі ці люди забули про найважливіше. Попри зовнішній блиск, духовна сфера сучасного героя «кульгає». У цьому, зрештою, винна не так сама окремо взята людина, як суспільство, що постійно націлює кожного з нас на *результат за будь-яку ціну*. А шляхи досягнення його позитивно сприймаються лише ті, котрі легші, не важливо – якщо і не зовсім чесні. Люди перестали відчувати себе, свою «сродність».

Гарний приклад вірності покликанню можемо знайти в романі Світлани Талан «Коли ти поруч». Медсестра Даринка самовіддано кидається рятувати життя потерпілим унаслідок страшної автокатастрофи. Під час надання першої медичної допомоги дівчина заражається СНІД, що скеровує все наступне її життя під укіс. Але Даринка не зневірюється. Вона знаходить у собі сили жити далі. І, перетерпівши муки відкинутої суспільством, зустрічає справжнє кохання та щастя як нагороду за стійкість і збережену духовність. Однак такі випадки в наш час, на жаль, стають усе більшою рідкістю.

Людя простіше пробитися до теплого місця, слідуючи за іншими, схитрувати чи взагалі продатися, а йти своєю дорогою, з радістю приймаючи всі гіркі наслідки, сучасний «герой» нездатний. Тому й виникає конфлікт. Не той «міжособистісний», про який постійно твердять спеціалісти з підбору персоналу у великих фірмах і який, за їхніми ж словами, вони успішно вміють залагодити, а конфлікт людини з собою. У цьому випадку прогресивні технології зазнають фіаско.

Ніби й воєн у нас немає, голоду, руйнації, і життя, куди не глянь, сповнене комфорту, а мешканець сучасного мегаполісу все одно страждає. Передусім через те, що перестав відчувати себе та оточуючих. Сучасна українська проза на прикладі конкретних людей намагається показати нам, як потрібно жити, а як жити не слід, підкреслюючи думку кінцевим пунктом, у який потрапляє герой залежно від вибору свого шляху.

Література

1. Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки / В. і Д. Капранови. – К. : Гамазин, 2011. – 400 с.
2. Дашвар Люко. Биті є. Макар. Книга 1 / Люко Дашвар. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 288 с.
3. Дашвар Люко. Биті є. Макс. Книга 2 / Люко Дашвар. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. – 288 с.
4. Кушнір А. Urban Strike. Роман / А. Кушнір. – К. : Нора-Друк, 2011. – 272 с.
5. Талан С. Коли ти поруч / С. Талан. – Х. : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. – 320 с.